

CAN GÜLCÜ

Doğru Zamanda Doğru Yerde / Viyana'da Yeni Bir Sanat Mekânı: Open Space

Open Space, 2008 başında küratör, sanatçı ve teorisyen Gülsen Bal'ın Viyana'da kurduğu ve yürüttüğü bir güncel sanat merkezi. Başlıca tematik odağını, yeniden şekillenmekte olan Avrupa'da sınır ötesi ve bölgeler arası projelere model stratejiler öneren sanatsal ilgi ve kaygılar oluşturuyor. Bununla bağlantılı dahil etme ve dışlama stratejilerine karşı yaratıcı yaklaşımların irdelenmesinin yanı sıra, sonucunda kültürel alanda doğabilecek çeşitli işbirliği olasılıkları da araştırılmakta.

Açılışından itibaren geçen ilk birkaç ayda, böyle bir girişimin gerektirdiği en önemli koşullardan biri olan farklı alanlardan aktörlerle "dinamik iletişim ağları" yaratımında başarılı olunmuş. Merkez, isminin de öne sürdüğü gibi, gerçek anlamda açık bir mekân ve gayesi başlangıcından bu yana yapılan proje seçimleriyle ortaya konmuş. Open Space belirli mesele ve söylemleri inceleme konusundaki ilgisi açısından kendine sadık kalırken, sunulan projeler de farklı kişi ve kurumlarca tasarlanıp yürütülüyor. Uluslararası ve ulusal kurumlarla, kültürel üreticiler ve gruplarla işbirliklerine özellikle önem veriliyor. Katılımcıların çeşitliliği, sunulan işlerin seçimi ve gerçekleşen işbirliklerinin kapsamı Bal'ın ağ kurma ve bir iletişimsel transfer alanı yaratma konularında gösterdiği çabanın sonuçları. Bununla birlikte Open Space, genellikle "yeni gelenleri" kabul etme konusunda tereddütlü davranan Avus-

Open Space, Viyana
Fotograf: Gülsen Bal

turya eleştirel sanat sahnesinde, yenilikçi ve provokatif sergi ve etkinlikleri sayesinde hızla tanınır hale gelmiş.

Bu metnin başlığını anlamak için iki yerel durumu belirtmek gereklidir. İlk olarak geçtiğimiz birkaç yıl içinde Viyana sanat çevresinde meydana gelen değişikliklere bakmak gerekiyor: Avusturya'nın en önemli çağdaş sanat koleksiyonlarına sahip Generali ve Bawag vakıflarının problemleri birleşmesi, diğer önde gelen kurumlardaki olumsuz gelişmeler ve politik yönetimlerin sanatsal ve kültürel kurumların eleştirel sanat pratiklerini desteklemeyi kademeli olarak bir kenara bırakması eleştirel pratiklerin devamında bir boşluğa yol açmıştır. Open Space, işlevsel ve örgütsel ölçeği sebebiyle tek başına böyle bir boşluğu kapatamayacak olsa da, büyük kurumlar ve ticari galerilerin hâkim olduğu tamamen kapitalist yönelimli sanat piyasasına karşı, "tüm hatları birbirine bağlayan bir merkez hizmeti görece" bir pozisyonu doldurma teşebbüsü geçerliliğini korur. Eleştirel sanatın

farklı projelerine açık, aynı zamanda programı dahilinde bağlantılar ve ortaklıklar kuran bağımsız bir tartışma ve sanat mekânı olarak yürütülmesi Open Space'in belirgin bir politik ve sanatsal gündeme sahip olmasını mümkün kılmaktadır ki bu da en azından Viyana için oldukça benzersiz bir durumdur ve en önemlisi tam da doğru zamanda gerçekleşmiştir.

Etkisini değerlendirmek üzere dikkat edilmesi gereken ikinci olgu da, Open Space'in "şehrin o kısmındaki" yeri, yani son yıllarda sürekli değişime uğramakta olan ikinci Viyana bölgesindeki konumudur. Diğer yerlerin aksine oldukça yumuşak bir kentsel dönüşümün süregittiği ikinci bölge yeni kültürel mekânları ve gençleşen nüfusuyla yeni potansiyeller sağlama konusunda ideal durumdadır. Open Space'in bu mahallenin merkezinde yer alması, rastlantısal da olsa, şehrin sanat sahnesinde almaya çalıştığı dinamik rol düşünüldüğünde oldukça anlamlıdır. Dar sayılabilecek bir bodrum katının mekânsal dezavatajına rağmen, Open Space'in Viyana sanat ve

kültür sahnesinde yakın gelecekte daha birçok şeyin olabileceği en uygun yerde bulunduğunu söylenebilir.

Burada gerçekleşen önceki projelere bakıldığında, Open Space'in amacının kendini, günümüzün ideolojik yeniden düzenlenişine ilgili aciliyet gösteren sorulara göre, çağdaş sanat pratiğindeki bu tür soruların hemen hiç etkilemediği baskın kültürel endüstrinin normalleştirme sürecine boyun eğmeden konumlandırılmak olduğu görülüyor. Open Space'in üstlenmeye çalıştığı, küresel ekonomik ve politik eğilimlerin olası her türlü sıradan süreçler dahilindeki hâkimiyetlerini sorgulamak ve sanatçıları baskın sosyal düzenin belirlediği nişin içinde ve dışında temsiliyet olasılıklarının gerektirdiği çatışma içinde yer alan aktörler olarak konumlandırmak ve böylece alternatif seçenekleri araştırmak.

Küratörlüğünü Bal'ın yaptığı *Geçici Bölgeler/Temporary Zones* isimli ilk projede bu misyon belirgin hale gelmişti: Nada Prlja, Ergin Çavuşoğlu, Peter Mörtenböck

Fotograf: Ergin Çavuşoğlu

Fotograf: Anne-Britt Rage

Fotograf: Zampa di Leone

ve Helge Mooshammer'in işlerinde baskın sosyal yapılar üzerine düşünme ve araştırma, anlaşmazlık bölgelerine müdahale ve belirli kültürel bağlamlar içinde müzakere potansiyelleri yaratıcı pratikler olarak inceleniyordu.

Çavuşoğlu "Empire (after Andy Warhol)" isimli video işinde, dikkatimizi "öteki"nin algılanışına ve ikonlaştırılmasına çeker. Türkiye'nin herhangi bir yerinde, bir apartmanın oldukça şiirsel görünümünü, binanın çatısından yükselen minarenin tuhafılığı üzerinden çerçeveleyerek, gündüzdün geceye geçişi durağan bir çekimle yakalar. Nada Prjla "The Rights" isimli video serisinde, "geleceğin" Avrupa ülkelerinden çocukları, "Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması Sözleşmesi"ni okurken gösterir. Çocukların okumakta zorlanmaları, "Yeni Avrupa"nın onların bu temel haklara erişmelerine izin vermediği belirsiz durumlarını ortaya serer. Moskova'da eskiden Stalin Stadyumu'nun bulunduğu yerin civarındaki Cherkizovsky pazarıyla ilgili metin destekli fotoğraf öykülerinde Mörtenböck ve Mooshammer, küreselleşmiş dünyada gayri resmi piyasaların yeni kolektif değiş tokuş formları üreten dinamik bir güç olarak potansiyeli üzerine sorular sormaktadır.

Open Space'in programının çeşitliliği Slovakyalı küratör Juraj Carny'nin düzenlediği mekânın ikinci sergisinde belirginleşiyordu. Dinin sosyal düzen içinde her yerde ve her zaman varlığını gösteren bir faktör

Personal Cinema and Erasers

olarak incelenmesi, *Arayüz/Interface* sergisinde sunulan işlerin tümünün merkez hattını oluşturuyordu. Örneğin Vladimir Nikolić'in "Rhythm" isimli video enstelasyonunda sahnede tekno müzik temposu eşliğinde istavroz çıkaran beş kişi gösterilmektedir. Sahnedekilerin hareketleri senkronizasyonunu kaybettğinde bile süregiden bu ısrarlı tekrar, ideolojinin kişinin bedenine ve bilincine fiziksel alıştırmalar yoluyla nasıl işlendiğine işaret etmektedir.

Anne-Britt Rage ve David Rych, *Yabancı Düşmanlığının Dönüşü Üzerine/On Xenophobia Redux* isimli projelerinde iletişim ağları oluşturmayı bir direniş aracı olarak kullanmak üzere somut bir girişimde bulundular. Buna göre, yabancı düşmanlığı fenomeni üzerine sanatsal ve aynı zamanda kuramsal görüşler "xeno.no" isimli güncel kültürel değerlendirme online platformu ve veritabanında toplanacaktır. Farklı mekânlardaki konuşmalar ve sanatsal sunumlar bu eleştirel işler dizininin kapsamını genişletecektir. Open Space'teki konuşma ve tartışmalar konunun ve yabancı düşmanlığıyla ilgili sanatsal işlerin çok iyi kavranmasını sağladı.

Open Space'te yer alan ve yakındaki başka bir kültürel merkez, LABfactory ile işbirliğiyle gerçekleşen Alexander Nikolić'in *Dünya Sergisi '08/World-Ex-Position' 08* projesi, ulusal temsiliyet, kurumsallaşmış bir sanat ekonomisi içindeki ilişkiler ve bunun içinde eleştirel sanatsal konumlanma soruları etrafında yapılanmıştır. Kültürel pratik içinde estetik-politik stratejilerin sınırlarının bilinçli bir karşılaştırmayla araştırılması, sergiyi Viyana'da yıl içinde gerçekleşenler arasında en ilginç ve çok tartışılanlardan biri haline getirdi.

Open Space'teki bir sonraki proje Personal Cinema and The Erasers'ın *Katlanmış/Folded-In* isimli veritabanı projesiydi. Çok-kullanıcılı online video oyunu görünümündeki proje, videoları savaş bağlamından ve YouTube çerçevesinden çıkarmayı ve propagandanın yeniden üretiminin baskın sürecini sekteye uğratmak üzere bunlara bir oyuncunun aktif düzensel eleman-

Erinç Seymen

Moira Zoitl
Fotograf: Gülsen Bal

Fotograf: Oliver Ressler

lığı rolünü vererek yeniden kayda geçirmeyi amaçlamaktaydı. Kim hangi içerikleri üretir ve yeniden üretir, bunun da ötesinde kim için üretilirler gibi Web 2.0'de anlam üretimiyle ilgili aciliyet gösteren sorular Bal, Ilias Marmaras ve Daphne Dragon tarafından teoretisyen Fahim Amir eşliğinde tartışıldı. Tartışmalar, Viyana Güzel Sanatlar Akademisi'ndeki bir sunumun bağlamı ve çerçevesine yerleştirilmişti.

Yaz aylarındaki aradan sonra Open Space programı Eylül 2008'de *Ben Kendim Savaşım!/I myself am war!* projesiyle devam etti. Küratörlüğünü Bal'ın yaptığı projede Moira Zoitl, Oliver Ressler ve Erinç Seymen'in işleri, güncel jeopolitikalar ve sonucundaki çatışmalı bölgeler, küreselleşen piyasanın uzantıları, milliyetçiliğin kuvvetlenişi ve göç hayatının klişeleştirilmesi üzerine eğiliyordu. Alternatif tartışma mekânlarında eleştirel bir diyalog potansiyeli ve gerekliliği, sanatçıların kendi kültürel angajmanları içinde temsil sorununa farklı yaklaşımlarıyla belirginleşiyordu. Böylesi bir angajmanın ne denli gerekli olduğu, Erinç Seymen'in vize başvurusunun

Ursula Biemann
Fotoğraf: Helge
Mooshammer

Istanbul Avusturya konsolosluğunda "anti-demokratik gücün baskın nitelikleri ve onun kontrol mekanizmalarına" maruz kalması sebebiyle açılısta hazır bulunamamasıyla vurgulanmış oldu.

Peter Mörtenböck ve Helge Mooshammer'in *Bağlantılı Kültürler/Networked Cultures* projesinde Avrupa'daki kültürel dönüşümler, bağlantılı mekânsal pratiklerin potansiyelleri ve etkilerinin incelenmesi yoluyla ele alınıyordu. *Bağlantılı Kültürler*, iletişimsel ağların bugün dünyadaki örgütlenme şekillerinin kavranmasında en güçlü düşünce biçimi haline geldiği varsayımına dayanarak, kolektif üretim, süreç güdümlü işler ve ortak konulu proje platformları üzerine kurulmuş yeni pratikleri inceliyordu. Böyle bir gelişimin, çok çeşitli diğer kendinden yetkili yapılara yakınlığı –gri borsalar, gayri resmi ticaret, alternatif ekonomiler ve göçebe pratiklerin yanı sıra bağımsız sosyalleşmenin sağlanmasına yönelik girişimler– Ursula Biemann, Hackitectura.net, Judith Augustinovič'in işleri çerçevesinde araştırılıyordu. Mörtenböck ve Mooshammer, Architekturzentrum Viyana (Viyana Mimari Merkezi) ile işbirliği

inde, Goldsmiths, University of London merkezli projenin geliştiği çeşitli hatların izini süren "Networked Cultures" filmi sundular.

Walter Seidl *Radikallik Yapıları/Structures of Radicality* sergi projesinde, toplumun egemen yapılarını sorgulayan ve ana akım gündemin dışında işleyen yaşam tarzları ve politik görüşlerin gerekliliğini ilan eden yapıtlara odaklanmıştı. Sabine Bitter, Helmut Weber, Petra Gerschner, Marina Gržinić, Aina Šmid ve Andrea Ressi'nin işleri zorunlu göçler, ekonomik deregülasyonlara bağlı kentsel yeniden planlama ve normatif toplumsal etkinin ortalama algılanışını ele alıyordu. Gržinić ve Šmid'in, Maja Delak ve Mala Kline'in dans performansı üzerine kurulu "HI-RES" isimli video işi, felsefi sorular ve görsel kesitlerin bir sinopsisini oluşturur. Burada aktörler ve dış sesler felsefi düşüncenin ilgili konularına referanslarla, hareketler üzerine düşünürler. "HI-RES"te merkezi soru sanat ve hayatın bağlantısıdır: Hayatın yapısı ve dans eden bedeninin hayatı veya sanat ve politikanın karşılıklı bağlılığı yanında, kapitalist

Sabine Bitter,
Helmut Weber
Fotoğraf: Walter Seidl

yönelimli sanat üretimi karşısında direnme olanağı tanımayan günümüzün piyasa güdümlü toplumunda sanatsal sergilerin ve kurumların sahipliği problemi.

Open Space proje programıyla kendini bir eleştirel söylem üretme merkezi olarak farklılaştırdı. Gelecekle ilgili beklenti sadece projelerini sunmaya devam etmesi değil, güçlenmesi ve Avusturya içinde ve uluslararası toplumda daha fazla işbirlikleri geliştirmesi. Open Space, günümüzün yaşamsal sorularının kıyısında daha büyük bir ağın parçası olarak, geniş anlamda kültürün gelecekteki durumunu ilgilendiren güvenilir güncel yaratıcı pratiğe, mücadele gerektiren meseleleri belirlemeyi ve eleştirel olarak sunmayı amaçlıyor.

İngilizceden çeviren: Aslı Çetinkaya